

СТАНОВИЩЕ

От доц. д-р Калоян Валентинов Харалампиев

**Софийски университет „Св. Климент Охридски“, Философски факултет, катедра
„Социология“**

Научна специалност: Статистика и демография

**Определен за член на журито със заповед РД-6-182/12.07.2021 на Директора на
Института за изследване на населението и човека**

**На дисертационен труд на тема „Отложените раждания в България – същност,
последници, перспективи“**

С автор Станислава Емилова Моралийска-Николова

Дисертационният труд на Станислава Моралийска-Николова е завършено научно изследване на отложените раждания в България. То следва следната логика – теоретичен модел, изследване на влиянието на отложените раждания върху напречните показатели за раждаемост (основно върху тоталния коефициент за плодовитост), изследване на кохортната раждаемост и прогноза за кохортната раждаемост.

По отношение на теоретичния модел, представен в първата глава, трябва се каже, че той не е самоцелно представяне на литературни източници, чиито списък сам по себе си е впечатляващ (20 заглавия на български език и 202 заглавия на английски език), а е пряко обвързан с трите емпирични глави на дисертационния труд.

Във втората глава се изследват т.нар. темпо и квантум ефекти. Главата завършва с декомпозиране на „липсващите“ раждания в България, породени от темпо и квантум ефектите, но и от още един ефект – промяната във поколенията жени във фертилна възраст. Лично за мен това е един особено ценен резултат от дисертационното изследване, защото показва каква част от намалението на раждаемостта се дължи на отлагане на ражданията, които има шанс да бъдат реализирани на по-висока възраст, каква част от намалението на раждаемостта се дължи на други фактори (описани в дисертационния труд) и може да бъде компенсирани при евентуална промяна на тези фактори, и каква част се дължи на намаляване и остаряване на фертилния контингент, която може да бъде компенсирани единствено с имиграция на жени във фертилна възраст или с привличане обратно в страната на вече емигрирали жени във фертилна възраст.

Лично за мен третата глава е най-важната глава в целия дисертационен труд. Това е така, защото в нея е направен надлъжен анализ на раждаемостта. Ценността на този анализ е в това, че именно чрез него може най-точно да се установи точно на коя възраст на майката са се случили ражданията от съответен ранг и чрез сравняването на последователни кохорти да се установи дали има отлагане на раждания към по-високи възрасти.

В последната глава са направени прогнози за кохортната раждаемост при различни сценарии – оптимистичен, благоприятен, реалистичен, стабилен, запазване на тенденциите, песимистичен. Тази прогноза е важна, за да се проследи раждаемостта на кохорти от жени, които все още са във фертилна възраст, тъй като надлъжният анализ, представен в трета глава, изисква кохортите от жени вече да са излезли от фертилната възраст, което отдалечава тези кохорти назад във времето. За да могат да се изследват по-близките във времето кохорти от жени, които вече са навлезли във фертилната възраст, но още не са излезли от нея, трябва да се направят прогнози за тяхната кохортна раждаемост.

Искам да отбележа две важни особености, които се отнасят до трите емпирични глави на дисертационния труд – първо, зад всяка от тях стои колосална изчислителна работа върху огромни масиви от данни. Този труд трябва да бъде оценен по достойнство. Второ, добро впечатление прави способността на докторантката да представя синтезирано резултатите от тези изчисления в подходящи таблици и графики.

Докторантката е формулирала пет приноса с теоретико-методологичен характер и пет приноса с практико-приложен характер. Напълно съм съгласен с така формулираните приноси. Лично за мен основният принос на дисертационното изследване са резултатите, получени от надлъжният анализ на раждаемостта.

Докторантката е представила пет публикации, свързани с дисертационния труд, и два доклада на национални научни форуми. И публикациите, и докладите са по темата на дисертацията и представят важни части от дисертационния труд пред широката научна публика у нас.

В резултат на всичко изброено препоръчвам на уважаемите членове на научното жури да гласуват за присъждане на научната и образователна степен “доктор” по научна специалност „Статистика и демография“ на Станислава Емилова Моралийска-Николова.

София

08.08.2021

(Доц. К. Харалампиев)